СЕРГІЙ ДЛОЖЕВСЬКИЙ.

АМФОРНІ РУЧКИ З КЛЕЙНАМИ ОЛЬБІЙСЬКИХ РОЗКОПІВ Р. 1926.

Розкопи археологічної експедиції в Ольбії р. 1926 провадилися, як і попереднього р. 1925, в північній частині терену Ольбійського городища на захід [1]) і на північний захід від так званого „Зевсового кургану" на дільницях А, Б. В, Г, Д та Е, і мали на меті, як і розкопи попереднього року, шукати, де саме була Ольбія за архаїчної та класичної доби. У кожній дільниці знаходили в більшій або меншій кількості амфорні ручки, з яких відбирали до інвентаризації ті, що відзначаються клейнами. Видання написів з клейн амфорних ручок зазначеної категорії і становить тему цієї розвідки. Точна фіксація місця, де знайдено кожну амфорну ручку з клейном, що її додержує в розкопочному інвентарі експедиція, ставить їхнього описувача в кращі умови проти тих, в яких опинилися, як мені відомо, всі дослідники, що видавали до цього часу більш-менш значні збірки клейнованих амфорних ручок. Справді, в даному разі видавець має спромогу класифікувати їх як на підставі инших, звичайно прийнятих прикмет, так і за точним місцем їхнім підчас розкопів.

Спостереження з цього боку, зроблені в даній статті, показують, як слід було цього сподіватися „a priori" [2]), що місця знаходження клейнованих амфорних ручок з написами ні в жадній з розроблених ділянок не спускаються нижче від геленістичних шарів, ще й до того, порівнюючи, пізніших геленістичних доб, тоб-то ніде не бувають нижче від першого шару, крім дільниці „Б", де горішня частина другого шару дає матеріял не раніший за друге [3]) сторіччя до христ. ери. Заходившись видавати написи з клейнованих амфорних ручок із розкопів у Ольбії р. 1926, я намагався, дешифруючи клейно,

---

[1]) Див. попереднє звідомлення голови експедиції Б. В. Фармаковського „Ольвійская экспедиция 1926 г." у виданні Держ. Академії Історії Матеріяльної Культури в Ленінграді, „Сообщения", т. I, стор. 309 — 314, та в „Наука на Україні", № 2—4, Харків, 1923 р.

[2]) Порівняти, напр., F. Bleckmann, „De inscriptionibus quae leguntur in vasculis Rhodiis", diss. Göttingen, 1907, стор. 27, про розквіт експорту родоських амфор від 220 до 150 р.р. до христ. ери.

[3]) Див. Б. В. Фармаковський, „Розкопування Ольбії р. 1926", Одеса, вид. Арх. Музею, 1929.

знайти для кожного окремого випадку, серед виданих до цього часу амфорних клейн, найближчу паралель, що з одного боку стверджувала-б правильність мого читання, з другого-ж вводила-б новий матеріял цієї колекції в коло відомих уже нам клейн, — отаке завдання виконують мої посилки на попередні видання.

Природня річ, що констатувати повну тотожність штампу двох клейн із різних видань, не маючи під руками самої ручки або хоча-б фотознимку, можна було тільки зрідка, дякуючи тим або иншим спеціяльно сприятливим даним.

Там, де в розкопочному інвентарі зазначено штих, де знайшлася ручка, я, не вважаючи за доцільне заміняти його вказівкою загальнішого характеру просто на шар, залишав зазначення штиху.

Щоб технічно полегчити процес друкування, текст написів поданий за прикладом Б. Гракова (l. l.), курсивом і, навіть, без наголосів з тим більшим правом, що друкування маюскулами (Придик (l. l.), Schuchhardt (l. l.), Hiller v. Gärtringen (l. l.) та инші), хоча-б навіть з додатком спеціяльних значків на означення виду окреслих літер даного напису, як це робив Nilson (l. l.), однаково не відбиває без фотознимку справжнього уявлення форми та характеру письма.

Цифри в дужках з літерою „А" зазначають нумерацію розкопочного інвентаря, ласкаво надісланого мені в копії від Ф. Т. Каминського, директора Миколаївського Історично-Археологічного Музею, де переховуються тепер усі археологічні здобутки розкопів в Ольвії р. 1926, крім амфорних ручок, що їх передала експедиція до Одеського Історично-Археологічного Музею.

Власні доповнення в тексті йменнів я подаю лише тоді, коли ці доповнення не тільки ймовірні, але й мають підстави набути характеру певности.

Кілька найцікавіших з того або иншого боку клейн, кількість яких безперечно можна було-б збільшити, додається у фотознимках.

Усі знайдені р. 1926 клейна [1]) розподілено, як звичайно, на родоські, кнідські, тазоські, херсонеські та инші чорноморські із зазначуванням астинома, клейна без написів, а також залишилася група не цілком з'ясованого походження.

---

[1]) Обробляти клейна р. 1926 я закінчив у грудні р. 1926. 8 лютого р. 1927, як це видно з резолюції, що її зробив небіжчик Д. Щербаківський (вхідн. № 8), рукопис мій був прийнятий до друку, але надрукувати його доводиться лише тепер. Після того, як я закінчив рукопис, амфорні ручки р. 1926 попросив один з небагатьох найвидатніших фахівців у царині амфорних клейн проф. Є. М. Придик, щоб вивчити їх та завести до „Corpus'у", що він оце виготовлює. Одеський Історично-Археологічний Музей надіслав проф. Є. М. Придикові зазначені ручки, щоб вивчити їх, а проф. Є. М. Придик ласкаво передав мені на весні р. 1[illegible] наслідки своєї цінної роботи над цими ручками. Запізнившись надрукувати мою розвідку, ВУАК дає мені корисну можливість доповнити її наслідками праці проф. Є. М. Придика коло цього-таки матеріялу. Отже, по змозі, всі відмінності [illegible]

1. НАПИСИ З КЛЕЙН АМФОРНИХ РУЧОК РОДОСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ [1]).

Після класичних видань Придика. Шухгардта, Гілера ф. Гертрингена, Нільсона клейновані амфорні ручки з о. Родоса перестають як раз тепер (порівн. розвідки F. Bleckmann'a, H. v. Gelder'a та Pridik'a (l. l.)) бути тільки сировим матеріялом і навіть так опрацьовані, що можуть становити підвалину для історичних та лінгвистичних висновків. Видаючи цю колекцію, що небагато сягає поза півтори сотні примірників, важко було-б сподіватися зробити, за даних умов розробки родоських клейн, нові відкриття. Проте, крім загального збагачення матеріялу, ця колекція подає низку нових рис, що виявляються для фахівця з детальнішого розгляду їхнього складу. Особливо заслуговують на підкреслення, напр., ось такі факти: рідке йменя епоніма — Εξακεστος, відоме досі тільки з Prid. 312, досить рідке — Τιμοστρατος, дуже рідкі йменя фабрикатів Αισχυλινος, відоме досі тільки з Prid. 321, Νεικασιων, цікаве клейно фабриката Епікрата, додаткові клейна на ручках №№ 76, 77, крім низки инших цікавих дрібниць.

У тексті написів знаки вжиті звичайні для такого видання, а тому зрозумілі без особливих пояснень.

Круглясті родоські клейна відзначені умовно літерою „О", відсутність такого знаку свідчить про четверокутне клейно.

до читання клейн, а надто нові доповнення проф. Є. М. Придика я завів у відповідні місця рукопису, відзначивши при цьому високошановного їхнього автора.

[1]) Що-до численної фахової літератури про родоські амфорні ручки з клейнами, то бібліографію до р. 1899 гарно подав H. V. Gelder у Sammlung der griechischen Dialectinschriften hersg. Collitz-Bechtel, Göttingen, 1899, стор. 570 й дальші (Henkelinschriften), крім літератури писаної російською мовою, де найновіша праця Б. Гракова „Энглифические клейма на горлах некоторых эллинистических амфор" (надруковано в „Трудах Гос. Истор. Музея", Вып. I, разряд археолог. Москва, 1926); гарно також подано бібліографію до р. 1909 в одній із класичних праць що-до родоських клейн M. P. Nilson'a „Timbres amphoriques de Lindos" (Bulletin de Academ. R. des sciences et des lettres de Danemark №№ 1, 4. Copenhague, 1909, стор. 41 — 47,— цитую „Nil").

Що-до найпотрібніших для праці видань родоських клейн, то такі на даний момент є: P. Becker „Ueber die im südlichen Russland gefundenen Henkelinschriften... (Jahrbücher für classisch. Philologie, Supplement-Band IV, 1861; Suppl. Band V, 1864 — 1872, Suppl. Band X. 1878 — 1879) він же, П. Беккер — в „Записках Одес. Общества Истории и Древностей" т.т. VII, XI; В. Юргевич „Надписи на ручках и обломках амфор и черепиц" в „Записках Од. Об-ва Истор. Древностей" т. XVIII, також т. XV; A. Dumont — Inscriptions céramiques de Grèce, Paris, 1872, стор. 5—124; Hiller v. Gärtringen в Inscriptiones graecae insularum maris Aegei (Notae amphorarum... p. 175) 1895: C. Schuchhardt „Die Inschriften auf Thon" в „Altertümer v. Pergamon" Berlin, 1895, Bd. VIII$_2$, стор. 423, дальші. цитую „Sch."; Bleckmann „Zu den rhodischen Helios-Priestern", Klio, Bd. 12, Heft 2; Є. М. Придик „Инвентарный каталог клейм на амфорных ручках... Эрмитажного собрания", Петроград, 1917, цитую „Придик"; E. Pridik „Zu den rhodischen Amphorenstempel" в Klio-Beiträge zur alten Geschichte, Bd. XX, Heft 3, 1926, стор. 302 — 321, цитую „Prid"; Б. Бурзи „Неизданные штемпеля на ручках греческих амфор" в „Известиях Историко-Филологич. Института князя Безбородко", Ніжин, 1906, т. XXII.

Дільниця А.

1. (А — 530) фрагмент βρ[ομιου — квадр. 1 — 2, штих 4; порівн. Придик, стор. 24, № 548 — 51, Nil. № 146, 23 — 25.

2. (А — 112) αριστιωνος — квадр. 2, штих 5; порівн. № 6 та № 28 цієї збірки, Придик, стор. 23, № 516 — 20, Nil. № 85, 1 — 8.

3. (А — 117) αγαθοκλευς — квадр. 2, штих 5; порівн. № 86 цієї збірки, Придик, стор. 21, № 430 — 34, Nil. № 7, 37 — 40.

4. (А — 116) επι ξε[νο]|φαντ|(ου) — квадр. 2, штих 5; порівн. Sch. № 1241, Prid. 316.

5. (А — 115) αμυντα, вінок — квадр. 2, штих 5; порівн. Придик, стор. 22, № 463 — 68, Nil № 42, 18 — 19.

6. (А — 114) αρι]στιωνος — квадр. 2, штих 5; порівн. № 2, 36 цієї збірки, Придик, стор. 23, № 516 — 20, Nil. № 85, 1 — 8.

7. (А — 1053) επι]θεαιδητου δαλιου, О, цвіток — квадр. 4, шар 1, порівн. № 9, 27 цієї збірки, Придик, стор. 10, № 177 — 8, Prid. 314.

8. (А — 1052) фрагмент επι τιμ]ο|θεου υα|κινθιου — квадр. 4, штих 6; порівн. Придик, стор. 19, № 383 та № 12 цієї збірки, Prid. 318.

9. (А — 1191) επι θεαιδ[ητου.....υ, О, цвіток — квадр. 4, штих 6; порівн. Придик, стор. 10, № 777 — 8 та № 9 і 27 цієї збірки.

10. (А — 1300) — επ... αρσι, маленьке довгасте клейно, зеленкуватий ангоб — квадр. 6, поверхня; Є. М. Придик читає ν]είκασι(ων).

11. (А — 2215) επι δαμ[οκλευς]?, О, цвіток — квадр. 6, штих 3; порівн. Prid. 312, Nil. № 165 в. 1.

12. (А — 2216) επι τιμοθεου|αγριανιου — квадр. 6, штих 3; порівн. № 8 цієї збірки, Придик, стор. 18, № 380 — 1.

13. (А — 1298) επι αρισ|τειδα|δαλιου — квадр. 11, поверхня; порівн. Придик, стор. 5, № 70, Nil. № 82, 14.

14. (А — 972) αριστοκρατευς — чотири зірки — квадр. 11, штих 3; порівн. № 37, 92 цієї збірки, Придик, стор. 24, № 331 — 2, Nil. № 101, 4 — 6.

15. (А — 1058) δαμοκρα(τευς), О, цвіток — квадр. 11, штих 4; порівн. Придик, стор. 25, № 572, Nil. 165, 43 і №№ 84, 122 цієї збірки.

15а. (А — 1808) επι|σ]θενελα — квадр. 12, штих 1; порівн. Nil. № 373, Bleckm. Klio XII, 2, стор. 257.

16. (А — 1807) επι εξα|χεστου — квадр. 12, штих 1; порівн. Prid. 312 і Nil. p. 534.

17. (А — 2404) αριστάρχου, чотири зірки — квадр. 13, штих 4, порівн. Придик, стор. 23, № 507 — 9, Nil. № 79, 1 — 4 та № 66 цієї збірки.

18. (А — 2262) επι αρχοκρατευς αρταμιτιου, О, — квадр. 13, штих 4; порівн. №№ 37, 92 цієї збірки й Придик, стор. 7, № 110.

19. (А — 2263) фрагмент, ανδ[ρικου] — квадр. 13, штих 4; порівн. Придик, стор. 22, №№ 474 — 80, Nil. № 50 і № 114 цієї збірки.

№ 94 I

№ 117 I

№ 2 VI

№ 4 III

№ 6 III

№ 6 III

Табл. I. Амфорні ручки з клеймами
(Ольбійські розкопи 1926 р.)

20. (А — 1914) νυσιου, постать Геліоса (за Придиком — жіноча) — квадр. 17, штих 2; порівн. Придик, стор. 31, № 779 — 83, Nil. № 334, 23.

Крім цього на ручках 21 (А — 41), 22 (А — 111) і 22а (А — 1304) з цього-ж розкопу клейна зовсім затерті або зрізані.

Дільниця Б.

23. (А — 156) επι σωδα(μου)υακινθιου, О, цвіток, напис зроблено на відворіт — квадр. 1, штих 4; порівн. Юргевич l. l. стор. 32, № 96 і Prid. 318.

24. (А — 1780) αισχυλινος — квадр. 2, поверхня; порівн. Prid. 321.

25. (А — 481) επι δαμοκλ[ε|υς|αγριανιου, клейно четверокутнє, високе — квадр. 4, шар 1; порівн. Придик, стор. 8, № 148, Nil. № 165в і № 36 цієї збірки.

26. (А — 188) αριστιωνος, О, цвіток — квадр. 2, штих 1; порівн. №№ 2, 6 цієї збірки, Придик, стор. 23, № 516 — 18, Prid. 322.

27. (А — 196) επι θεαι|δητου|θεσ<σ>μο[φορ]ιου — квадр. 2, штих 2; порівн. Придик, стор. 16, № 187 та № 7. 9 цієї збірки.

28. (А — 511) фрагмент, επ...πεδαγει(τνυου), О, цвіток—квадр. 2, шар 1б; Є. М. Придик читає додатково αρισ]τωνι(δα).

29. (А — 632) ροδιππου, факел із підставкою — квадр. 2, шар 2; порівн. Придик, стор. 32, № 819.

30. (А — 631) επι πρατοφανευς|υακινθιου — квадр. 2, шар 2; порівн. Придик, стор. 17, № 336, Nil. № 362, 6.

31. (А — 575) επι αρ[χιλαιδ]α(?)πανα(μου), О, цвіток — квадр. 3, шар 1а; порівн. Придик, стор. 6, № 107 і №№ 97, 103, 118 цієї збірки.

32. (А — 574) επι ηραγ|ορα υο|θεσμφορι (sic!) — квадр. 3, шар 1а; порівн. Придик, стор. 9, №№ 172 — 4.

33. (А — 921) επι θευφανε[υς, О, цвіток — квадр. 4, шар 1а; порівн. Придик, стор. 10, № 190, Nil. № 240; та № 80, цієї збірки.

34. (А — 1327) επι αριστο|δαμου — квадр. 4, яма; порівн. Придик, стор. 5, № 76 — 81.

35. (А — 1326) επι σωσικλ(ευς) αρταμιτιου, О, цвіток — квадр. 4, яма; порівн. Придик, сторін. 18, № 359.

36. (А — 1154) επι δαμοκλε|υς| παναμου — квадр. 5, шар 1; порівн. № 25 цієї збірки, Придик, стор. 8, № 147 — 8, Nil. № 165в, 9.

37. (А — 473) αριστοκρατευς, чотири хрестики — квадр. 5, поверхня 1-го шару; порівн. № 14, 111 цієї збірки й Придик, стор. 24, № 531 — 35.

38. (А — 1155) επι αρχιαγριαν(ιου| = αρχιλαιδα або αγριδαμου αχριανιου, О, цвіток — квадр. 5, штих 1; порівн. паралель до скорочення αρχι—αρχιδα Hiller l. l., стор. 179, № 1108, Придик, стор. 6, № 104.

39. (А — 1550) επικρατευς, подвійний ріг розкоши (cornu abundantiae — квадр. 5, шар 1; клейно відбито двічі одно на одному; порівн. Nil. planche I, 3 та стор. 168 — 69.

40. (А — 1252) фрагмент, παν[αμο υαρλι]δαμου(?) — квадр. 5, шар 1; порівн. № 38 цієї збірки.

41. (А — 1253) фрагмент επιπ....|....|δ — квадр. 5, шар 1; Є. М. Придик читає ἐπ'ι[ερεως] κλεων[υμου або [υμιδα.

42. (А — 1459) фрагмент επι..... οδο|αρτα..τιου — квадр. 5, шар 1; Є. М. Придик читає αθαν]οδο[του| αρτα[μι]τιου.

43. (А — 1431) τιμους — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 33, № 843 — 46, Nil. № 417, 1 — 3.

44. (А — 1552) αντιγονου, О, цвіток — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 22, № 483 — 84, Prid. 321.

45. (А — 1556) фрагмент, ζηνων]ος, О, квадр. 5, шар 1; порівн. Придик стор. 27, № 631, Nil. 221, 4 — 6.

46. (А — 1557) παγλαρευς, подвійна сокира — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 32, № 799 — 800 та Prid. 329.

47. (А — 1554) клейно зіпсоване — квадр. 5, шар 1; Є. М. Придик читає δι(ου).

48. (А — 1556) επι αγεστρατου|σμινθιος — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 2, № 6 — 10.

49. (А — 1244) επι αγλουμ|βρο[τ]ο[υ|δαλιου — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 2, № 4 — 18, Nil. 17, 2.

50. (А — 1249) επι ξε[νοφαν]του υακινθιου — квадр. 5. шар 1; порівн. Придик, стор. 14, № 282 — 83 і №№ 4, 53, 105 цієї збірки.

51. (А — 1247) επιερεως α]ρ[ιστο]πολιος, О, цвіток — квадр. 5, шар 1; порівн. Prid. 310; Є. М. Придик читає θα[ρ]σιπολιος.

52. (А — 1242) επι αρλοκρατευς, голова Геліоса — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 7, № 110 — 112, Nil. № 137, 1 — 2; Є. М. Придик, здається, читає: „Χαρμοκρα(τευς)".

53. (А — 1241) επι ξενο|φαντου|παναμου — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 14, № 283 — 85, Nil. № 341, 7 і №№ 4, 50, 105 цієї збірки.

54. (А — 1246) επιερεως τι|μουρροδου|θευδαισιου — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 19, № 388 — 90, Prid. 319.

55. (А — 1248) фрагмент — квадр. 5, шар 1; Є. М. Придик читає επ]αν[αξι](δαμου).

56. (А — 1243) σωκρατευς, факел з підставкою — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 33, № 823 — 27, Nil. 382, 1 — 12.

57. (А — 1245) επικαλ]λικρατιδα παναμ(ου), О, цвіток — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 11, № 222, Prid. 315.

58. (А — 1599) клейно неясне — крадр. 5, шар 1; Є. М. Придик читає αρι[στοκ]λευς, О, цвіток.

59. (А — 1551) фрагмент επι]ερε[ως]θευ[φανευς, О, цвіток — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 10, № 192, Prid. 314.

60. (А — 1245) Голова Геліоса επ[ι]κλ[ε]|υκ[ρατ]ε(υς) — квадр. 5, шар 1; порівн. № 116 цієї збірки, Nil. № 275, 2, Придик, стор. 12, № 228.

61. (А — 1923) επι αινητο|ρος|σμινθιου — квадр. 5, шар 2; порівн. Придик, стор. 3, № 35.

62. (А — 1922) επι[ξεν]ο|φανευς|θεσμοφοριου — квадр. 5, шар 2; порівн. Придик, стор. 14, № 280 — 2.

63. (А — 1565) αινεα αγριανιου, О, цвіток — квадр. 5, штих 2; порівн. Придик, стор. 21, № 455.

64. (А — 1831) αγορανακτος θευδαισιου — квадр. 5, шар 2: порівн. Sch. № 804 — 8, Prid. 320.

65. (А — 1921) επι αρχοκρατευς, О, цзіток — квадр. 5, шар 2; порівн. Придик, стор. 7, № 110 та №№ 18, 52 цієї збірки.

66. (А — 1285) α]ρισταρχου, п'ять зірок—квадр. 5, шар 2; порівн. Придик, стор. 23, № 507, Nil. № 79, 6 — 7.

67. (А — 1924) επι αρχοκρατ(ευς), О, цвіток, квадр. 5, шар 2; порівн. Sch. 967 та №№ 18, 52 цієї збірки.

68. (А — 1436) велика восьмикутня зірка, δισκου — квадр. 5, яма; порівн. Sch. 1007.

69. (А — 1684) θεσμοφοριου|επιε....ου, О, цвіток — квадр. 6, штих 2; Є. М. Придик читає επι ευ[δαιμ]ου.

70. (А — 1681) επι σωσικλευς|σμινθιου — квадр. 6, штих 2; порівн. Придик, стор. 24, № 552 — 4, Nil. № 385, 8.

71. (А — 1688) βρομιου, вінок — квадр. 6, штих 2; порівн. Придик, стор. 21, № 532 — 4.

72. (А — 1687) απολλοδωρου, клейно четверокутнє, знизу круглясте — квадр. 6, штих 2; порівн. Придик, стор. 23, № 501 — 2.

73. (А — 1686) ιπποκρατευς, О, цвіток — квадр. 6, штих 2; порівн. Придик, стор. 28, № 673 — 80, Nll. 255.

74. (А — 1779) ιμα, кадукей понад написом — квадр. 6, штих 3; порівн. Sch. № 425 та 1240 та № 89 цієї збірки.

75. (А — 1794) α[ρχ]ιδ|αμου, голова Геліоса в середині напису — квадр. 6, штих 3; порівн. Придик, стор. 3, № 103.

76. (А — 1742) ιπποκρατευς, О, цвіток, з другого боку ручки додаткове клейно — квадр. 6, штих 3; порівн. Придик, стор. 28, № 673 — 80; що-до додаткового клейна порівн. Nil. № 849, Sch. стор. 433.

77. (А — 1743) επι ηρα]γορα διοσθ[ους, О, цвіток, з другого боку ручки додаткове маленьке клейно ⊙ — квадр. 6, штих 3; порівн. Придик, стор. 9, № 171 та Prid. 313, Sch. 433.

78. (А — 1747) επι γοργο|νος δαλιου (останнє слово написане догори ногами) — квадр. 6, штих 3; порівн. Придик, стор. 7, № 126 — 29; про прізвище — Sch., стор. 427.

79. (А — 1746) επ.....πανα|μου| δευτερ(ου), О, цвіток — квадр. 6, штих 3; Є. М. Придик читає επ[ι]σ[ωσικλ]ευς і т. ин.

80. (А — 1774) επι θευφανευς| υακινθιου — квадр. 6, штих 6; порівн. Придик, стор. 10, № 192; Є. М. Придик читає ξενο]φανευς.

81. (А — 1775) επι πρατοφανευ|ς| διοσθουου — квадр. 6, штих 6; порівн. Придик, стор. 17, № 33.

82. (А — 1776) διου — квадр. 6, штих 6; порівн. Придик, стор. 25, № 592 — 6.

83. (А — 1860) ολυμπου, факел із підставкою — квадр. 6, штих 7 (2-ий шар); порівн. Придик, стор. 32, № 787 — 94.

84. (А — 1859) δαμοκ[ρατε]υς, О, цвіток — квадр. 6, штих 7; порівн. Придик, стор. 24 — 25, № 558 — 60.

85. (А — 1870) διου — квадр. 6, штих 9; порівн. Придик, стор. 25, № 592 — 96.

86. (А — 1954) αγαθοκλεου[ς — квадр. 6, шар 2; порівн. Sch. № 776, Nil. № 7, 1 — 3, v. Gelder, l. l. стор. 576.

Дільниця В.

87. (А — 1287) απολλοδωρου — квадр. 1 штих 2; порівн. Придик, стор. 23, № 501.

88. (А — 1288) αγριανιου|με[νε]σθ[εως — квадр. 2, шар 1; порівн. Придик, стор. 30, № 734.

89. (А — 1289) ιμα, кадукей під написом праворуч — квадр. 2, шар 1; порівн. Придик, стор. 28, № 672, Nil. № 254, 4 — 5.

90. (А — 1797) клейно невиразне, щербате, четверокутне — квадр. 2, приступка; Є. М. Придик читає αριστο|κρατ(ευς) і вважає за енгліфічне клейно.

91. (А — 1366) επιερεως παυσ[ανια] θεσμοφοριου, О, цвіток — квадр. 3, штих 3; порівн. Придик, стор. 15, № 305.

92. (А — 1365) επ[ι]αρχοκρατευς| υακινθιου — квадр. 3, штих 3; порівн. Nil. № 137, 11 — 12; Є. М. Придик читає αριστοκρατευς.

93. (А — 1569) επ]ι λαφειδε[υς] αγρ[ιανιου, О, цвіток — квадр. 3, штих 3; порівн. Придик, стор. 12, № 246 — 47.

94. (А — 1712) παραμ|ονου — квадр. 3, штих 6; порівн. Придик, стор. 142, № 37.

95. (А — 1965) клейно зовсім зрізане — квадр. 4, штих 3.

96. (А — 1801) фрагмент, επισ.....υ, О, цвіток — квадр. 4, штих 4.

97. (А — 1964) επι[α]ρ[χι]λα[ι|δα|υακινθιου — квадр. 4, штих 3; порівн. Придик, стор. 6, № 107.

98. (А — 1960) ....αγε....., О, цвіток — квадр. 4, штих 3; Є. М. Придик читає δαμοκρ[ατε]υς.

99. (А — 1805) επι ονα|σανδρ(ου), голова Геліоса ліворуч — квадр. 4, штих 4; порівн. Придик, стор. 15, № 293, Prid. 317.

100. (А — 1888) βρομιου, вінок, квадр. 4, штих 6; порівн. № 1, 71 цієї збірки.

101. (А — 1886) επι νικα|σαγορα| βαδρομιου — квадр. 4, штих 4; порівн. Придик, стор. 13, № 264 — 6, Nil. № 329, 12.

N 1 V

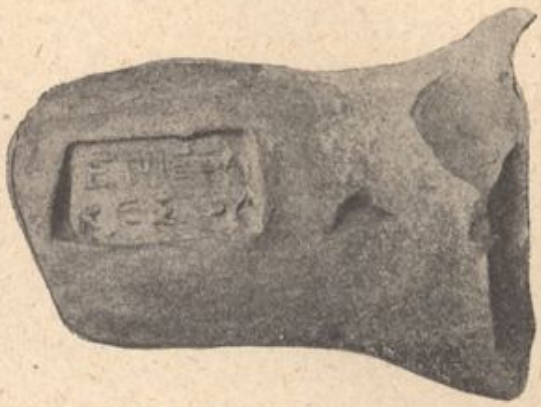

N 16 I

N 24 I

N 4 V

N 12 VII

Табл. II. Амфорні ручки з клейнами
(Ольбійські розкопи 1926 р.).

102. (А — 1887) αμωντα, герма під написом лежить головою ліворуч — квадр. 4, штих 6; порівн. Придик, стор. 22, № 460 — 2, Nil. № 42, 26.

103. (А — 1970) ε[πι]α[ρχι]λαιδα|θεσμοφοριοι — квадр. 4, штих 4; порівн. Придик, стор. 6, № 109: Є. М. Придик читає επ'ιερεως αρ]χιλαιδα.

104. (А — 1973) δαλιου — квадр. 4, штих 4; порівн., напр., Придик, стор. 34, № 867 — 70.

105. (А — 1971) επι ξενο|φαντου|υακινθιου — квадр. 4, штих 4; порівн. Nil. № 341, 9.

106. (А — 1972) επι.....α|.....ου| αγριανιου — квдр. 4, штих 4; Є. М. Придик читає ξε[νοφ]α[ντ]ου.

107. (А — 1969) επι τιμ|οστρατο|υ — квадр. 4, штих 4; порівн. Hiller l. l. App. № 1197, Prid. 318.

108. (А — 1974) фрагмент βαδρομιου — квадр. 4, штих 4; порівн. Sch. № 770.

109. (А — 1802) επιερεως παυσανια, О, цвіток, квадр. 4, штих 4; порівн. Придик, стор. 15, № 305.

110. (А — 1804) νανιος — квадр. 4, штих 4; порівн. Придик, стор. 31, № 758 — 61.

111. (А — 1889) αριστοκρατευς, чотири зірки — квадр. 4, штих 6; порівн. №№ 14, 37 цієї збірки.

112. (А — 1251) ηρακλιτου — квадр. 5, шар 1; порівн. Придик, стор. 27, № 635 — 36, Nil. № 225, 5.

113. (А — 1682) ε[πι τιμουρ]ροδου παναμου — квадр. 6, штих 2, порівн. Придик, стор. 19, № 391 — 2, Nil. № 416, 14.

114. (А — 1685) ανδ[ρικου, фрагмент — квадр. 6, штих 2; порівн. Придик, стор. 22, № 474 — 80.

115. (А — 1683) τιμους — квадр. 6, штих 3; порівн. Придик, стор. 33, № 843 — 4.

Дільниця Г.

116. (А — 2239) голова Геліоса, επι κλε|υκρα(τευς) — квадр. 1, штих 2; порівн. Nil. № 275, 4.

117. (А — 2177) фрагмент, ι]ερακος, подвійна сокира, αγριανιου — квадр. 6, штих 6; порівн. Nil. № 243 і Prid. 326.

118. (А — 2114) επι αρχιλαιδα [αρταμι]τιου — квадр. 3, штих 5; порівн. № 77, 103 цієї збірки.

119. (А — 2238) стерте клейно ..ασν...., О, цвіток — квадр. 1, штих 2 Є. М. Придик читає ι]ασ[ω]νος.

Дільниця Д.

120. (А — 2093) επι θεσ[τορος] δαλιου, О, цвіток — квадр. 1, штих 5; порівн. Придик, стор. 10, № 187 — 88, Nil. № 236, 2 — 3.

121. (А — 2092) επι παυσανια — квадр. 1, штих 5; порівн. Придик, стор. 15, № 295 — 96.

122. (А — 2090) δαμοκρατευς, О, цвіток — квадр. 1, штих 5; порівн. Nil. № 165, 39 — 44.

123. (А — 2091) παναμου|αγεσιλα, клейно четверокутнє, літери „ν“ та „α“ в лігатурі; порівн. Nil № 13, 8, Придик, стор. 21, № 441 — 2.

124. (А — 2405) επι ξενοφα[νευς] αγρια|νιου, О, цвіток — квадр. 1, штих 6; усе написано від правої руки ліворуч; порівн. Юргевич l. l., т. XVIII, стор. 31, № 27; Є. М. Придик читає ξενοφα(ντου.

125. (А — 2094) δωροθεου — квадр. 1, штих 6; порівн. Придик, стор. 26, № 606 — 8.

Крім цього літом того-ж таки р. 1926 на території Ольбійського заповідника на поверхні знайдено ще декілька родоських ручок з клейнами, переданих до Одеського Державного Історично-Археологічного Музею, а саме:

126. διοκλεια, чотири зірки; порівн. Prid. 323; Є. М. Придик читає διοκλευς.

127. κλεισιμβροτιδα αρταμιτιος, О, цвіток; порівн. Придик, стор. 39, № 694; Nil. № 272, 1.

128. κλεαρ|χο[υ; порівн. Hiller l.l. App. № 1332; Prid. 326.

На родоських що-до форми та глини ручках №№ 108, 1437, 1803, 1966, 1399, 1304, по розчистці або зовсім не виявлено ознак клейна, або клейна ці такі зіпсовані, що ледве можна на них щось розібрати. Деякі з них Є. М. Придикові пощастило розібрати й доповнити в такий спосіб:

129. (А — 1966) ..... υακ]ινθιου.

130. (А — 108) επιερεως ευ[δαμου, О, цвіток, напис зроблено навідворіт.

131. (А — 1399) επι λα[φειδε]υς θε[σμοφορι]ου або θε[υδασι]ου, О, цвіток.

II. НАПИСИ З КЛЕЙН АМФОРНИХ РУЧОК ТАЗОСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ.[1])

1. (А — 1360) θασιω(ν) постать стрільця з луку (Герокла) ...ε.. πυθ,		четверокутнє клейно, літери йдуть по правому та лівому ребрі — дільн. В, квадр. 2, штих 5; Є. М. Придик читає αριστομ]ε(νης)πυθ[ιων.
2. θ]ασιων посуд αλκειδης,	на поверхні біля Заячої Балки,	порівн. Придик, стор. 36, № 19 — 20 і Шкорпил, „Изв. Им. Арх. Ком.“ вип. 51, стор. 121.

III. НАПИСИ З КЛЕЙН АМФОРНИХ РУЧОК КНІДСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ[2]).

Порівнюючи з родоськими клейнованими ручками, кнідських у розкопах р. 1926 було дуже мало. Цікаві ручки №№ 1 та 2, певне від одної амфори, тим, що форма цих ручок цілком родоська, що, правда, спостерігаємо вже не вперше (порівн. Nilson l.l., стор. 53).

---

[1]) Про видання тазоських ручок див. вказівки, подані для кнідських ручок, та І. Махова „Амфорные ручки с о. Тазоса“, надруков. в „Известиях Таврич. Учен. Архивн. Комиссии“, № 49, 1913, стор. 150 — 163.

[2]) Щоб вивчати кнідські клейна, розроблені геть гірше, як родоські, з найприступніших основні видання: Придик l.l., Dumont l.l., стор. 142 та дальші; про зо-

1. (А — 1392) επι τελεκρεον τος θρασωνος κνιδιον — Дільн. А, квадр. 2, поверхня; порівн. Dumont, стор. 225 № 494. якір або кадукей.

2. (А — 1393) επι τελεκρεων τος θρασωνος κνιδιον, дільн. А, квадр. 2, поверхня; порівн. № 1.

3. (А — 1962) фрагмент, βα[κλιου — дільн. В, квадр. 4, штих 4, глина темночервона з білими та чорними краплинами; порівн. Sch. № 1287.

4. (А — 1867) ..κ.νιδ.ω.ι, клейно кругле, літери йдуть навкруги, поставлені в різні боки, див. фотознимок, глина ясножовта; Є. М. Придик читає ι|ασων(κν)ιδιο|ν|.

5. (А — 2372) επι ερμοκρα τευς κλεων κνιδιον, кадукей — дільн. Д, квадр. 1, штих 4; порівн. Dumont, стор. 189, № 287в.

6. (А — 1773) κνιδι(ον) φιλινο, глина ясножовта з білими краплинами, літери написано навідворіт — дільн. Б, квадр. 6.

IV. НАПИСИ З КЛЕЙН АМФОРНИХ РУЧОК ХЕРСОНЕСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ [1]).

1. (А — 971) фрагмент ... νικ...|...α..., ручка плиската, глина з чорними та білими краплинами — дільн. А, квадр. 2, штих 3; Є. М. Придик читає νικ[εα του....α[στυνομουντος; порівн. Придик, стор. 103, № 855.

2. (А — 2264) απολλ]ωνιου αστ]υνομουντος — дільн. А, квадр. 13, штих 1; порівн. Юргевич, l.l., т. XV, стор. 49, №№ 6—8.

3. (А — 1502) фрагмент ηρακ]λειου αστυνο]μουντος. — дільн. А, квадр. 16, штих 1; порівн. Махов, l.l., вип. 48, ст. 167, № 35б і 35в.

4. (А — 1961) ευμη]λου του απολλωνιου αστυνομουντος — дільн. В, квадр. 4, штих 3; порівн. Махов, l.l., вип. 48, стор. 166, № 33; Є. М. Придик читає επιδημι]ου.

5. На терені заповідника — фрагмент — ξανθ]ου; порівн. Придик, стор. 59, № 26.

вніший вигляд кнідських амфор і техніку — в нього-ж, стор. 12 — 16, також Nilson l.l., стор. 52 — 56; про характер кнідських клейн Придик, l.l., та Bleckmann, l.l., 9 — 11; крім цього корисні P. Becker, l.l., Suppl. Band IV, V, X; П. Беккер „Записки" l.l., т. VII, XI, Юргевич, l.l., Schuchhardt, l.l., стор. 494 та дальші; Шкорпил, „Извест. Имп. Археол. Комиссии", вип. 3, 1902, стор. 151 — 152.

[1]) Про видання херсонеських ручок див. нижче.

V. НАПИСИ З КЛЕЙН АМФОРНИХ РУЧОК ЧОРНОМОРСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ, ДЕ ЗГАДУЄТЬСЯ АСТИНОМ, КРІМ ХЕРСОНЕСЬКИХ [1]).

1. (А — 972) фрагмент..... Ніка їде двома кіньми праворуч — ділян. А, квадр. 2, штих 5; Є. М. Придик читає: αστυνομου|καλλισθενου| του|εσ|τιαιου[μιθριδα]της.
εσ]τιαιου
.....της

2. (А — 1345) фрагмент η.αγε... —клейно четверекутне, глина темночервона з чорними краплинами; Є. М. Придик читає ηραγε[νους του] νεικα[νορος]μεν[ισχος
νεικα...
μεν...

3. (А — 2256) фрагмент αστυνο]μουντος, невиразний знак під написом, що в ньому Є. М. Придик вбачає палицю й голову молодого Геракла, ручка плиската, глина чорночервона з чорними краплинами — ділян. А, квадр. 13, штих 1.

4) (А — 1555) πρωτος αστυνομου αντιμαχου — гилка з квіткою (див. фотознимок) — ділян. В, квадр. 4, штих 3; до цього часу такої емблеми в виданнях чорноморських ручок ще не було.

5. (А — 2251) фрагмент ..... μου ..... του ..... ρου керма корабля, ділян. Е, квадр. 1, шар 1; Є. М. Придик читає: αστυνο[μου [ιοβακχο]υ του| [μολπαγο] ρου.

VI. НАПИСИ З КЛЕЙН АМФОРНИХ РУЧОК, ЩО ПЕВНІСТЬ ЇХНЬОГО ПОХОДЖЕННЯ ВСТАНОВИТИ НЕ ПОЩАСТИЛО.

1. (А — 1168) επι πολυ невиразний знак Голови χρατευς. — ручка не звичайної родоської форми — ділян. А, квадр. 4, штих 1.

2. (А — 1291) фрагмент φαριω, написано навідворіт, глина темночервона, поганої обробки, з краплинами (див. фотознимок) — ділян. Б,

[1]) Для клейн, де згадується астином, та для херсонеських клейн зокрема — основні видання: Придик, l.l., стор. 61 — 104, 138 — 140, І. Махов „Амфорные ручки Херсонеса Таврического", надрук. в „Извест. Таврич. Учен. Архивн. Комиссии", т. 48, стор. 150 та дальші; Бурзи, l.l., Becker, l.l., Suppl. Bd. IV, V, X; Юргевич, l.l., т. XV, стор. 47 — 56; Шкорпил В., „Керамические надписи при раскопках горы Митридата в г. Керчи 1901 г.", надрук. в „Извест. Им. Археол. Ком.", вип. 3, 1902, стор. 122 — 165; він же „Керамические надписи, приобретенные Керченским Музеем 1901 — 1902 г.г.", надр. в „Извест. Им. Арх. Ком.", вип. 11, стор. 19 — 166; він-же „Датированные керамические надписи из Зеленского кургана" та „Названия гончарных мастеров в керамических надписях" — „Извест. Им. Арх. Ком.", вип. 51, 1914, стор. 119 — 128, 129 — 139; Марти Ю. — Шкорпил В., „Керамические надписи, хранящиеся в Мелекчесменском кургане в г. Керчи", надрук. в „Записках Одесского Общества Истории и Древностей", т. XXVIII, 1910.

квадр. 5, шар 2; Є. М. Придик читає π]αρι[ον, тоб-то вважає ручку за пароську.

3. (А — 1963) σωζαρης, глина ясножовта з чорними краплинами — дільн. В кв. 4, штих 3; порівн. Nil. № 396, Prid. 318 та Придик, стор. 114, № 323.

4. (А — 1966) ξενοκριτου — глина ясночервона, з білими краплинами, форма ручки родоська.

На №№ А — 1794, 1148, 1975, 110, 109, 113, 1598, після розчистки, не виявлено ознак клейна, або клейна такі зіпсовані, що їх не можна поновити навіть у найзагальніших рисах [1]).

РОЗДІЛ VII + „КЛЕЙНА З АМФОРНИХ РУЧОК З ОКРЕМИМИ ЛІТЕРАМИ ТА МОНОГРАМАМИ АБО ПРОСТО ЗНАКАМИ" — не надруковано через технічні труднощі (спеціяльні літери та значки).

ПОКАЖЧИК ІМЕН, ПРОЧИТАНИХ НА АМФОРНИХ КЛЕЙНАХ [2]).

1. αγαθοκλης род. еп. 3, 86.
2. αγεσιλας род. фабр. 123.
3. αγεστρατος род. еп. 48.
4. αγλουμβροτος род. еп. 49.
5. αγοραναξ род. фабр. 64.
6. αθανοδοτος род. еп. 42.
7. αινεας род. фабр. 63.
8. αινητωρ род. еп. 65.
9. αισζινης примітка 11а.
10. αισζυλινος род. фабр. 24.
11. αλκειδης таз. фабр. II, 2.
12. αμυντας род. фабр. 5, 102.
13. αναξιδαμος род. еп. 55.
14. ανδρικος род. фабр. 19, 114.
15. αντιμαζος чорном. астин. V, 4.
16. απολλοδωρος род. фабр. 72, 87.
17. απολλωνιος херс. астин. IV, 2.
18. αρισταρζος род. фабр. 17, 66.
19. αριστιων род. фабр. 2, 6, 26.
20. αριστειδας род. еп. 13.
21. αριστοδαμος род. еп. 34.
22. αριστοκλης род. фабр. 58.
23. αριστοκρατης род. фабр. 14, 37, 90, 111.
24. αριστομενης таз. фабр. II, 1.
25. αριστοπολις род. еп. 51 (ιερευς) (θαρσιπολις?).
26. αριστωνιδας род. еп. 28.
27. αρχιδαμος род. еп. 38, 40.
28. αρχιλαιδης род. еп. 31, 37, 103, 118.
29. αρχοκρατης род. еп. 18, 52, 65, 67.
30. βακχιος кнід. фабр. III, 2.
31. βρομιος род. фабр. 1, 71, 100.
32. γοργων род. еп. 78.
33. δαμοκλης род. еп. 11, 25, 36.
34. δαμοκρατης род. фабр. 15, 84, 98, 122.
35. διοκλεια род. фабр. 126.
36. διος род. фабр. 82, 85, 47.
37. δισκος род. фабр. 68.
38. δωροθεος род. еп. 125.
39. εξακεστος род. еп. 16.
40. επικρατης род. фабр. 39.

---

[1]) З триста дев'яноста шести номерів археологічних ощадків, здобутих на розкопах в Ольбії р. 1924, що переховуються в Одеському Державному Історично-Археологічному Музеї, є тільки одна ручка із штампом, а саме з клейном-монограмою: А — 80 САС — квадр. 3, шар 1, глина червона з білими краплинами, форма ручки плиската.

Поміж амфорних ручок з клейнами та написами є один фрагмент горла амфори (А — 2411) з клейном: АІξ сірястої глини; Є. М. Придик читає αισ(χινα)?

[2]) Римські цифри зазначають відділи; відсутність римської цифри при арабській зазначає 1-й відділ (родоський); арабські цифри зазначають номер клейна у відповідному відділі. Скорочення: еп. = епонім, фабр. = фабрикант, астин. = астином, чорном. = чорноморський, херс. = херсонеський, род. = родоський, таз. = тазоський, кнід. = кнідський.

41. ερμοκρατης кнід. еп. II, 5.
42. ευδαμος род. еп. 69, 130 (ιερευς).
43. ευμηλος (απολλωνιου) херс. астин. IV, 4.
44. ζηνων род. фабр. 45.
45. ηραγενης (νεικανορος) чорном. астин. V, 2.
46. ηραγορας род. еп. 32.
47. ηρακλειος херсон. астин. IV, 3.
48. ηρακλιτης род. фабр. 112.
49. θεαιδητος род. еп. 7, 9, 27.
50. θεστωρ род. еп. 120.
51. θευδωρος род. еп. 58 (ιερευς).
52. θευφανης род. еп. 59 (ιερευς), 33, 69, 80.
53. ιασων род. фабр. 119; кнід. фабр. III, 4.
54. ιεραξ род. фабр. 117.
55. ιμας род. фабр. 74, 89.
56. ιοβακχος (μολπαγορου) чорном. астин. V, 5.
57. ιπποκρατης род. фабр. 73, 76.
58. καλλικρατιδης род. еп. 57.
59. καλλισθενης (εστιαιου) чорном. астин. V, 1.
60. κλεαρχος род. фабр. 128.
61. κλεισιμβροτιδης род. фабр. 127.
62. κλευκρατης род. еп. 60, 116.
63. κλεων кнід. фабр. II, 5.
64. κλεωνυμος (-ιδας) род. еп. 41 (ιερευς).
65. λαφειδης род. еп. 93, 131.
66. μενεσθευς фабр. род. 88.
67. μενισκος чорном. фабр. V, 2.
68. μιθριδατης чорном. фабр. V, 1.
69. μοσχος фабр. VII, 12.
70. νανις род. фабр. 110.
71. νεικασιων род. фабр. 10.
72. νικασαγορας род. еп. 101.
73. νικεας херс. астин. IV, 1.
74. νυσιος род. фабр. 20.
75. ξανθος херс. фабр. IV, 4.
76. ξενοκριτος фабр. VI, 4.
77. ξενοφανης род. еп. 62, 124.
78. ξενοφαντος род. еп. 4, 50, 53, 105, 106.
79. ολυμπος род. фабр. 83.
80. ονασανδρος род. еп. 99.
81. παραμονος род. фабр. 94.
82. παγχαρης род. фабр. 46.
83. πασικρατης фабр. VII, 15.
84. παυσανιας род. еп. 91 (ιερευς), 109, 121.
85. πολυκρατης еп. род.? VI, 1.
86. πρατοφανης род. еп. 30, фабр. 81.
87. πρωτος чорном. фабр. V, 4.
88. πυθιων таз. фабр. II, 1.
89. ροδιππος род. фабр. 29.
90. σθενελας род. еп. 15a.
91. σωδαμος род. еп. 23.
92. σωκρατης род. фабр. 56.
93. σωσικλης род. еп. 35, 70, 79.
94. σωχαρης фабр. VI, 3.
95. τελεκρεων (θρασωνος) кнід. еп. III, 1—2.
96. τιμοθεος род. еп. 8, 12.
97. τιμουρ(ρ)οδης род. еп. 54 (ιερευς), 113.
98. τιμοστρατος род. еп. 107.
99. τιμω род. фабр. 43, 115.
100. φιλινος кнід. фабр. II, 6.

TIMBRES AMPHORIQUES DES FOUILLES D'OLBIA 1926.

S. DLOJEVSKY.

La collection des timbres amphoriques, trouvés en 1926 à Olbia, contient 179 anses; entre eux 131 proviennent de Rhodes, 2 — de Thasos, 6 — de Cnide, 5 — de Chersonèse, 5 — d'autres lieux des côtes de la Mer Noire avec le nom d'astynome, 1 — probablement de Paros, 17—avec des monogrammes et des symboles.

Toutes les anses appartiennent aux couches héllinistiques des fouilles sur le terrain de la ville ancienne. Chaque anse publiée est pourvue d'indications stratigraphiques précises.

Quelques rares noms d'éponymes et des fabricant, les timbres secondaires sur les №№ 76, 77, forme d'une anse cnidienne (№ 1—2), emblème du timbre № 4 etc représentent un intérêt spécial.